

УДК 658.14

Аспір. Р.І. Заdereцька – НУ "Львівська політехніка"

ОБҐРУНТУВАННЯ ПОТРЕБИ ВРАХУВАННЯ КРИТЕРІЮ ПОВЕРНЕНОСТІ ПРИ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ЗАЛУЧЕНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто основні теоретичні підходи до визначення економічної суті поняття "залучені кошти". Сформульовано основні підходи до залучених коштів в економічній літературі. Виокремлено склад залучених коштів на підприємстві. Встановлено, що при формуванні залучених коштів підприємству варто враховувати їхні особливості – джерела надходження, поверненість та оптимізацію вартості. Зі врахуванням поверненості залучені кошти – власні та залучені зі сторони – потрібно враховувати під час формування ефективного механізму залучення коштів на підприємство.

Ключові слова: фінансові ресурси, залучені кошти, позикові кошти.

Post-graduate R.I. Zaderetska – NU "L'vivs'ka Politekhnik"

Substantiation of needing to take into consideration criterion of returning by funds involving systematization

In the article are considered basic theoretical approaches of the "funds involving" determination. The basic approaches of the funds involving are formulated. In the article are pick out composition of the funds involving on an enterprise. It is set that at forming of the attracted money an enterprise it is costed to take into account their features – sources of receipt, returning and optimization of cost. Taking into account returning the attracted money – own and attracted outside – it is needed to take into account during forming of effective mechanism of bringing in of money on an enterprise.

Keywords: finance resources, involving funds, loans.

Актуальність проблеми. Управління підприємством нерозривно пов'язане з використанням фінансових ресурсів, які беруть участь у всіх стадіях суспільного відтворення. Свою діяльність, підприємство, зазвичай, розпочинає з використанням власних коштів, однак у процесі господарської діяльності виникає нагальна потреба у залученні додаткових коштів для здійснення операційної діяльності, забезпечення розвитку підприємства чи фінансування інвестиційних проектів. Саме з метою підтримки та розвитку виробничо-господарської діяльності суб'єкти господарювання використовують позичені та залучені кошти.

Аналіз останніх наукових досліджень. З погіршенням ситуації у фінансово-кредитному секторі змінились умови, на яких підприємство може залучити кошти для своєї діяльності. Відносно "дорогими" стали кредитні ресурси, залучення яких часто не є оптимальними шляхом вирішення проблеми фінансування діяльності підприємства. Таким чином, постає потреба подальшого дослідження складу та форм залучення коштів для фінансового забезпечення виробництва продукції та інноваційного розвитку підприємства на ринку.

Метою дослідження є аналіз в економічній літературі сутності терміна "залучені кошти" та формування основних підходів до його визначення.

Викладення основного матеріалу дослідження. У сучасній економічній літературі немає єдиного підходу до визначення складу залучених коштів підприємства. Зазначимо, що різні погляди науковців щодо сутності та структури "залучених коштів" дали змогу ґрунтовно проаналізувати це пи-

тання. Водночас, існує потреба узагальнення усіх точок зору та уточнення поняття "залучені кошти" зі врахуванням особливостей їхнього надходження на підприємство, забезпечення оптимальної структури та ефективного механізму управління ними. Конкретизація визначення сутності "залучених коштів" дасть змогу розмежувати грошові потоки підприємства та вибудувати ефективний і оптимальний механізм управління фінансуванням виробничо-господарської діяльності.

Для чіткого формулювання сутності залучених коштів проаналізуємо наявні в економічній літературі підходи до визначення цього поняття. Розглянемо трактування терміна "залучені кошти" в енциклопедичних джерелах. Економічна енциклопедія дає визначення "залучених коштів", як "обігові засоби, одержані підприємствами у тимчасове користування" Основним джерелом залучених коштів є кредити, однак у ролі залучених можуть бути і кошти, які тимчасово належать підприємству – перехідна заборгованість зі заробітної плати, бюджету тощо [1].

Фінансово-економічний словник А.Г. Загороднього та Г.Л. Вознюка надає таке визначення залучених коштів – це кошти, залучені зі сторони. Розрізняють кошти, залучені на довготерміновій та короткотерміновій основах, терміновість визначає різний склад залучених коштів. Так, до довготермінових відносять кошти, які формуються за допомогою реалізації цінних паперів та довготермінової кредиторської заборгованості. Короткотермінові – короткотермінова кредиторська заборгованість та заборгованість щодо сплати заробітної плати та податків; ці кошти мають термін сплати до одного року [2, с. 248].

Окремою категорією є й позиковий капітал, автори зазначають, що позичений капітал – це грошовий капітал чи майно, що надається в позику на умовах поверненості і плати у формі відсотка [2, с. 249]. У "Великому Бухгалтерському словнику" А.Н. Азриліян наводить визначення "залучених коштів" у вигляді коштів, які не належать підприємству, але які тимчасово, до повернення беруть участь у господарській діяльності як джерело формування обігових коштів. Автор зазначає, що в умовах ринкової економіки залучені кошти – це передусім кредитні ресурси. У працях вітчизняних науковців переважає ототожнення залучених та позичених коштів. Під позиковими ресурсами мають на увазі всю сукупність кредитних та позичених коштів, яку в процесі виробництва залучають до господарської діяльності [3].

Професор А.М. Поддєрьогін у підручнику "Фінанси підприємств" виділяє такі поняття: "Основними джерелами формування фінансових ресурсів підприємств є власні та залучені кошти. До власних належать: статутний фонд, амортизаційні відрахування, валовий дохід та прибуток. До залучених – отримані кредити, пайові та інші внески, кошти мобілізовані на фінансовому ринку" [4, с. 10]. У роботі "Фінансовий менеджмент" автор схильний вважати, що залученими коштами є короткотермінові та довготермінові зобов'язання, а також кредиторська заборгованість. У процесі своєї діяльності підприємство повинно приділяти увагу формуванню оптимального співвідношення між власними та залученими коштами. Автор вважає, що застосування різних джерел фінансування є позитивним чинником для розвитку підприємства, оскільки може істотно підвищити результативність його діяльності [5].

В.О. Протопова, А.Н. Полонський, окрім власних коштів, виокремлюють позикові та залучені кошти: "До позикових коштів відносяться довгострокові (на термін не більше одного року) та короткострокові кредити банків, а також довгострокові та короткострокові позики (крім банківських). Залученні кошти – це кошти інших підприємств, які тимчасово знаходяться в обороті даного підприємства у зв'язку з існуючою системою розрахунків або її порушенням (кредиторська заборгованість постачальникам, заборгованість фінансовим органам по платежах, іншим кредиторам, доходи майбутніх періодів тощо)" [6].

О.О. Терещенко у підручнику "Фінансова діяльність суб'єктів господарювання" ототожнює поняття залучені кошти з позиченими: " частина активів підприємства, що профінансована його кредиторами всіх видів" [7, с. 13]. О.Д. Василик у "Теорії фінансів" вважає, що підприємство повинно активно використовувати як власні, так і позичені кошти. "Залучення позикових коштів важливе, – зазначає автор, – бо скорочує загальну потребу господарства в обігових коштах, стимулює прагнення до ефективного їхнього використання" [8, с. 247].

О.О. Шеремет за ознакою власності виділяє власний та позичений капітал, зазначаючи, що розподіл варто робити, спираючись на статті розділів балансу підприємства [9, с. 25]. Г.М. Тарасюк та Л.І. Шваб також виділяють власні та залучені кошти. До залучених коштів вони відносять всі ті, які потрібно повертати [10]. М.П. Поліщук та П.П. Михайленко суть залучених коштів визначають, як зобов'язання підприємства, з визначеною сумою та часом погашення [11]. С.Ф. Покропивний визначає поняття позикових (залучених) коштів, наголошуючи, що ці ресурси залучаються на умовах поверненості на довготерміновий чи короткотерміновий період і набувають форми банківського кредиту [12, с. 75].

Кірейцев Г.Г. у праці "Фінансовий менеджмент" сутність позикових коштів визначає як кредит та кредиторську заборгованість підприємства, надані підприємству у тимчасове користування. Однак, зазначає, що "користування кредитами та позиками є платним, а кредиторською заборгованістю – безкоштовним" [13, с. 183].

В.М. Опарін зазначає, що "у процесі виробничої і фінансової діяльності підприємство зацікавлене у збереженні та ефективному використанні власних обігових коштів". Виділяючи термін "залучення позикових коштів" В.М. Опарін визначає суть позикових коштів, як потрібної суми поповнення нестачі власних обігових коштів [14, с. 91]. Р.А. Слав'юк також наводить поняття власних та позичених коштів, як основних джерел, за допомогою яких здійснюється забезпечення кругообігу засобів підприємства. До позичених автор відносить кредити банку, позики та кредиторську заборгованість [15].

І.М. Бойчик вважає, що фінансові ресурси підприємства формуються за допомогою низки джерел фінансування, основними з яких є внутрішнє та зовнішнє фінансування. До внутрішнього фінансування належать власні кошти, до зовнішніх – залучені. Залучені кошти як елемент зовнішнього фінансування не пов'язані з діяльністю підприємства, до них належать кошти, які мо-

білізуються на фінансовому ринку (операції з акціями, облігаціями, кредити операції з валютою тощо) та кошти, які підприємство отримує в порядку перерозподілу (державні субсидії, страхові відшкодування тощо) [16, с. 118].

Т.Р. Карлін у книзі "Аналіз фінансової звітності" вважає за доцільне використовувати термін "залучення позичених коштів" та аналізувати їх за допомогою балансу підприємства, зокрема за тими статтями, які відносяться до структури позичених коштів [17, с. 176].

Визначення сутності залучених коштів іноземними авторами також не однозначні. Ван Хорн Дж. К. наводить термін "спонтанне фінансування", яке власне розглядає як залучення коштів. Основними джерелами спонтанного фінансування є кредити банків та позики інших суб'єктів господарювання. Автор схильний до думки, що такі кошти доцільно використовувати переважно для фінансування операційної діяльності [18, с. 303].

Е. Нікбахте та А. Гроппеллі розглядають кошти підприємств стосовно джерел їх надходження як внутрішні та зовнішні. До зовнішніх належать банківські кредити та операції, які підприємство проводить з акціями. Фактично автори схильні ототожнювати поняття позичених та залучених коштів і також розглядати їх в межах статей балансу [19].

Н.А. Сафронов визначає, що в процесі господарської діяльності потреба в обігових коштах може змінюватись, тому підприємству не варто повністю формувати обігові кошти за рахунок власних джерел. Для ефективного обігу обігових коштів варто застосовувати позикові та залучені кошти. До позикових належать кредити банків, а залучені кошти формує кредиторська заборгованість всіх видів [20].

В.В. Ковальов у підручнику "Финансовый анализ: Управление капиталом" визначає зовнішні і внутрішні джерела фінансування підприємства, до внутрішніх належать власні кошти, до зовнішніх – залучені (позикові) кошти. Основними джерелами залучених коштів є позики, кредити банківських установ, операції з цінними паперами, кредиторська заборгованість [21, с. 15].

Таким чином, можна виділити кілька основних підходів до визначення суті "залучених коштів" у сучасній економічній літературі. На рис. 1 представлено основні підходи, які були виокремлені в процесі аналізу:

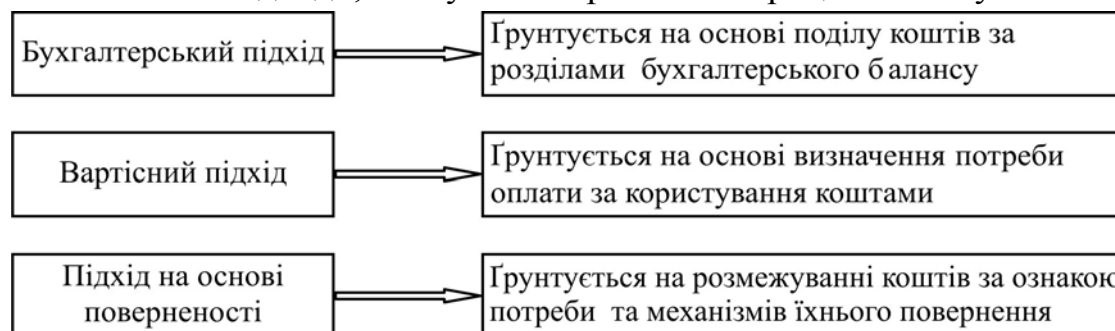

Рис. 1. Основні підходи в економічній літературі до визначення поняття "залучені кошти"

Бухгалтерський підхід сформований на основі розподілу коштів статтями їх обліку по розділах бухгалтерського балансу. Таким чином, виділено власні кошти і зобов'язання підприємства. Балансовий підхід обов'язковою умовою ставить повернення коштів після процесу їхнього використання, роз-

межовуючи довготермінові та короткотермінові залучені кошти. Для обґрунтування залучення коштів за допомогою балансового методу варто враховувати вплив джерел коштів на структуру балансу. Таким чином, нерозподілений прибуток є одним з елементів власних залучених коштів, вважають, що ці кошти нагромаджує підприємство з метою розвитку виробничої діяльності за допомогою тезаврації прибутку. Однак, варто враховувати, що нагромадження нерозподіленої суми прибутку доцільно здійснювати у короткотерміновому періоді, щоб уникнути виникнення "нерухомих" коштів на підприємстві. Довготермінові зобов'язання підприємства потрібно залучати тільки за умови їхньої окупності для підприємства і уникнення зростання їхньої вартості в майбутньому. У разі використання залучених коштів з поточних зобов'язань виникає ризик нагромадження великої суми заборгованості, це загрожує підприємству кризою неплатежів, отже, поточні зобов'язання варто використовувати в тому разі, коли підприємство впевнене, що зможе повернути їх заборговані кошти найближчим часом. Вадою балансового підходу можна вважати те, що важко прослідкувати механізм надходження коштів.

У вартісному підході виділяють власні, позичені та залучені кошти. У структурі позичених переважають кредитні ресурси, які за своє користування передбачають плату у вигляді відсотка. Залучені кошти можуть залучатись на безвідсотковій основі або із застосуванням специфічного механізму повернення, зокрема, це стосується коштів, які залучаються на умовах участі у прибутках чи прав користування результатами проектної діяльності (інвестиційна діяльність). До коштів, які залучаються на безвідсотковій основі, належить реалізація власних потенційних можливостей підприємства (вивільнення грошової маси через прискорення обіговості капіталу чи реструктуризацію активів підприємства). На безвідсотковій основі можуть залучатись кошти, надані державою та іншими фондами внаслідок реалізації державних програм підтримки виробників. Аналізуючи залучення коштів підприємства з погляду вартісного підходу, основну увагу варто приділити порівнянню між власними можливостями підприємства та залученням коштів зі сторони. Існує ризик втрати власних коштів, які доведеться повертати за користування залученими чи позиченими коштами. Тобто, залучаючи або позичаючи кошти, підприємство повинно зважити на вартість коштів, які надходять зі сторони. Вартість залучених чи позичених коштів для фінансування діяльності повинна бути меншою ніж вартість перспективи залучення коштів за допомогою власних внутрішніх можливостей.

Підхід на основі поверненості можна пов'язати з вартісним підходом, оскільки не всі кошти, які залучає підприємство, потрібно повертати. Кошти, залучені від зміни обіговості капіталу та реструктуризації власних активів підприємства, надходять у вільне користування і не потребують повернення чи плати за їх використання. Кошти, залучені на основі реалізації акцій та облігацій підприємства також можна віднести до коштів, які підприємство не повертає. У цьому разі залучення здійснюється за допомогою дивідендних чи інших виплат.

На основі підходів до систематизації залучених коштів можна стверджувати, що залучені на підприємство кошти поділяють на зовнішні та внут-

рішні. На рис. 2 представлено схему розподілу основних видів залучених коштів підприємства.

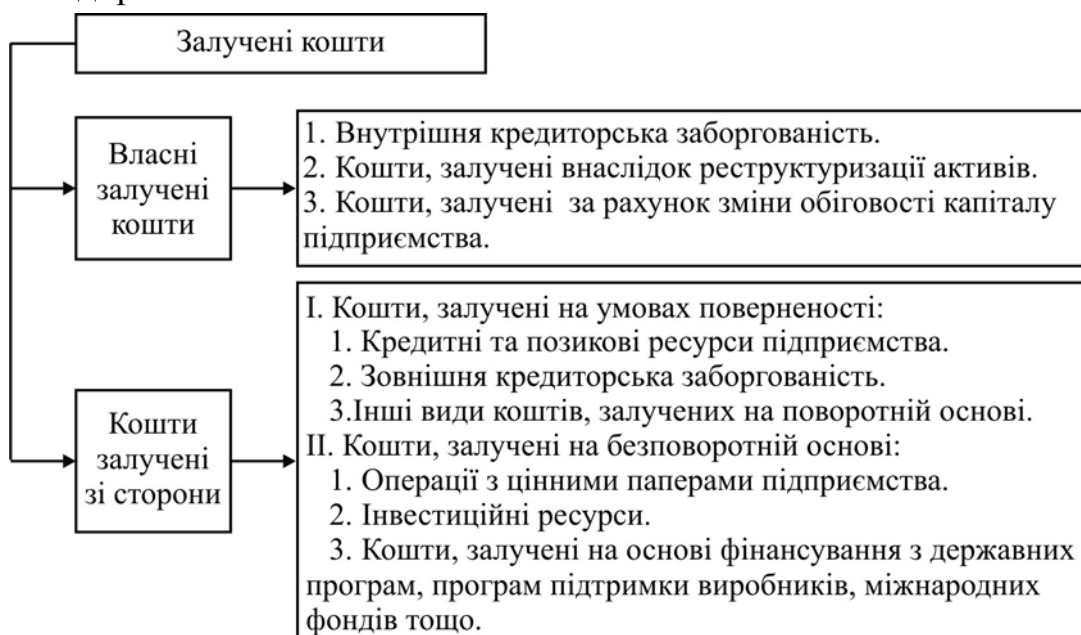

Рис. 2. Види залучених коштів підприємства

Таким чином, залучені кошти – це ресурси у грошовій формі, залучені із зовнішніх та внутрішніх джерел для фінансового забезпечення господарської діяльності та інноваційного зростання підприємницьких структур.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок у цьому напрямі. Під час формування залучених коштів підприємству варто враховувати їхні особливості – джерела надходження, поверненість та оптимізацію вартості. Зі врахуванням поверненості залучені кошти поділяють на власні та залучені зі сторони на основі поверненості. Ці особливості потрібно враховувати під час формування ефективного механізму залучення коштів на підприємство.

Література

1. Економічна енциклопедія. – у 3-х т. – К. : Вид. центр "Академія", 2000-2001.
2. Фінансово-економічний словник. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2005. – 714 с.
3. Большой бухгалтерский словарь / под ред. А.Н. Азрилияна. – М. : Ин-т новой экономики, 1999. – 574 с.
4. Фінанси підприємств : підручник / за ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 3-є вид. [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2000. – 460 с.
5. Фінансовий менеджмент : підручник / за ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 3-є вид. [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2000. – 460 с.
6. Протопова В.О. Економіка підприємства : навч. посібн. / В.О. Протопова, А.Н. Полонський. – К. : Вид-во "ЦУЛ", 2003. – 220 с.
7. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібн. – К. : Вид-во КНЕУ, 2003. – 554 с.
8. Василюк О.Д. Теорія фінансів : підручник. – К. : Вид-во НІОС, 2000. – 416 с.
9. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз : навч. посібн. – К. : Вид-во "Либідь", 2005. – 196 с.
10. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства : навч. посібн. / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб. – К. : Вид-во "Каравела", 2006. – 432 с.
11. Основи підприємницької діяльності / М.П. Поліщук, П.П. Михайленко, Житомир: ЖІТІ, 2000. – 172 с.

12. **Экономика предприятия** : учебник / под общ. ред. С.Ф. Покропивного : пер. с укр. – 2-ое изд. [перераб. и доп.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 342 с.
13. **Фінансовий менеджмент** : навч. посібн. / за ред. проф. Г.Г. Кірейцева. – К. : Вид-во "ЦУЛ", 2002. – 496 с.
14. **Фінанси** : Загальна теорія / В.М. Опарін : навч. посібн. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 240 с.
15. **Славюк Р.А.** Фінанси підприємств : навч. посібн. – Львів : Вид-во "Вежа", 2001. – 456 с.
16. **Бойчик І.М.** Економіка підприємства : навч. посібн. / І.М. Бойчик, П.С. Харів, М.І. Хопчан, Ю.В. Піча. – К. : Вид-во "Каравела". – Львів : Вид-во "Новий світ–2000", 2001. – 298 с.
17. **Карлин Т.Р.** Анализ финансовых отчетов (на основе ГААР) : учебник. – М. : Изд-во ИНФРА, 1998. – 448 с.
18. **Ван Хорн. Дж. К.** Основы управления финансами : пер. с англ. / Гл. ред. серии Я.В. Соколов. – М. : Изд-во "Финансы и статистика", 2001. – 800 с.
19. **Нікбахте Е.** Фінанси : пер. з англ. В.Ф. Овсієнка та В.Я. Мусієнка / Е. Нікбахте, А. Гролеллі. – К. : Вид-во "Основи", 1993. – 383 с.
20. **Экономика предприятия** : учебник / под ред. проф. Н.А. Сафронова. – М. : Изд-во "Юристъ", 1998. – 584 с.
21. **Ковалев В.В.** Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. – 2-е изд. [перераб. и доп.]. – М. : Изд-во "Финансы и статистика", 2000. – 512 с.

УДК 558.588.8

Асист. А.О. Калиновський –

Львівський ДІНТУ ім. В'ячеслава Чорновола

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ АВІАЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ

Розглянуто можливість використання різних економічних методів оцінки відновлення техніки для вдосконалення методів економічної оцінки якості відновлення авіаційної техніки. Встановлено, що об'єктивну оцінку забезпечення якості відновлення і технічного обслуговування авіаційної техніки можна дати тільки на підставі порівняння витрат на забезпечення рівня роботоздатного стану авіаційної техніки та потенційного економічного збитку.

Ключові слова: авіаційна техніка, методи економічної оцінки, якість відновлення.

*Assist. A.O. Kalunovskuy – Lviv state institute of the newest technologies
and management named after V. Chernovil*

Research of methods of economic evaluation of quality of proceeding in aerotechnics

Possibility of the use of different existent economic methods of estimation of proceeding in a technique is examined for perfection of methods of economic evaluation of quality of proceeding in an aerotechnics. It is set that the objective estimation of providing of quality of renewal and technical maintenance of aerotecnics can be given only on the basis of comparison of charges on providing of level of the capable of working state of aerotecnics and potential economic loss.

Keywords: aerotechnics, methods of economic evaluation, quality of renewal.

Постановка проблеми. Для управління якістю технічного обслуговування і відновлення авіаційної техніки надзвичайно важливого значення набувають показники, на основі яких приймають рішення та оцінюють їхню